

't Hupke

Nr. 167 Winter 2016

In dit nummer

- Natuurbescherming vroeger
- Futen aan de singels
- Windenergie A16
- Broedsucces Slechtvalk
- De Patrijs, hoeveel nog?
- Inspraak de Rith
- De Boomklever
- Bleeke heide tellingen
- De harde waarheid
- Broedresultaten uilen
- Dagje vogelen met Marijke Levy
- Natuurgebied Wolfslaar
- De werkgroep Roofvogels
- Merel (usutuvirus)

Dit is uitgave nr. 167 Jaargang 47
Oplage 300 stuks.

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Lidmaatschap van de Westbrabantse VWG loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.

Bank 76 INGB 0001 0637 12

Bestuur

Kors Jan Snoeij (voorzitter)
Fred Pardoel (secretaris)
Vacant (PR&communicatie.)
Stefan Vromans (Penningmeester)
Kees van der Krift (bio-secretaris)
Vacant (coördinator werkgroepen)

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Tekstcorrectie

Henriette Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

www.westbrabantsevwg.nl

Wenst u 't Hupke alleen digitaal te ontvangen stuur dan een mailtje naar:
secretaris@westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ger Duijff

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 maart 2017
Aanleveren kopij tot 1 februari 2017

Foto omslag

Ed van Zoonen

Foto's Achterzijde

Raymond van Breemen

Afscheid

Als u dit leest, ben ik formeel geen voorzitter meer. Dit is mijn laatste artikel voor 't Hupke. Ik was eigenlijk al een aantal jaren aftredend, maar heb mijn functie steeds aangehouden tot zich een vervanger zou aandienen. Tot op heden heeft die nieuwe voorzitter zich echter nog niet gemeld. Ik zal me daarom nog wel even blijven bemoeien met de vereniging, zoals met het jaarverslag over 2016, dus jullie zijn nog niet (helemaal) van mij af!

De reden waarom ik nooit een nieuwe termijn heb willen aanvaarden is eenvoudig. Ada en ik willen, eigenlijk al langere tijd, terug naar Noord-Holland. Onlangs hebben we nu ons droomhuis gevonden. Het staat op het prachtige, voormalige Waddeneiland Wieringen en is gelegen in het dorp Hippolytushoef, waar Ada als kind is opgegroeid en waar haar ouders tot hun dood zijn blijven wonen. De dijk langs de Waddenzee is op loopafstand van onze toekomstige woning! We zullen daar regelmatig te vinden zijn om het wad af te speuren naar steltlopers. Vanaf ons nieuwe honk kunnen we het eiland Texel per fiets bereiken en voor veel bosvogels kunnen we ons, ook al per fiets, op twee plaatsen in de Wieringermeer gaan uitleven.

Tenslotte is de reistijd naar mijn kinderen vanaf onze nieuwe stek gehalveerd en zijn ze bereikbaar langs een veel minder filegevoelige route. We zullen dus ook meer kunnen genieten van de nabijheid van onze kleinkinderen. We hebben allebei ontzettend veel zin om daar te gaan wonen!

Tot zover de positieve kant van dit verhaal.

Er is natuurlijk ook een andere, pijnlijke kant. Ons vertrek leidt tot een onvermijdelijk afscheid van alle (vogel)vrienden die we in het Bredase hebben leren kennen. Dat doet ons oprecht verdriet. Maar we gaan nu ook niet echt emigreren, dus als het uitkomt zullen we wellicht nog wel eens een activiteit van de Vogelwerkgroep bijwonen. En mocht een van jullie eens onze kant opkomen, dan zullen we je graag de mooie vogelplekken van Wieringen laten zien!

Als voorzitter heb ik in de loop der jaren een intensief netwerk van externe contacten opgebouwd. Dit heeft tot gevolg gehad dat de Vogelwerkgroep, samen met de andere natuurverenigingen van 'Natuurplein De Baronie', voor vol wordt aangezien bij beleidsmakers en vele natuurbeschermings- en natuurontwikkelingsprojecten. Daarmee levert de vereniging een wezenlijke bijdrage aan het verbeteren of vergroten van het leefmilieu voor vogels. Al die contacten zal ik ook erg missen...

Hoewel er soms best wel eens strubbelingen waren-je kunt het nu eenmaal niet altijd iedereen naar de zin maken- heb ik het voorzitterschap met heel veel plezier uitgeoefend. Sterker nog: ik vond het beslist een eer om leiding te geven aan zo'n fantastische en actieve club van vogelaars en natuurliefhebbers. Ik heb er best wel veel tijd en energie in gestoken, maar ik kreeg er ook heel veel voor terug. Talloze malen heb ik jullie medewerking gevraagd (en ook gekregen!). Ik dank jullie allen voor het vele werk dat er binnen en buiten de vereniging is verzet in het belang van de natuur in het algemeen en de vogels in het bijzonder. Werk dat in de toekomst ongetwijfeld door jullie zal worden voortgezet.

Het ga jullie goed!

Uw ex-voorzitter, Kors Jan

Met het IVN zijn goede afspraken gemaakt over de afstemming van de vogelcursussen. Voor de dit najaar weer gehouden cursus Vogels Herkennen mochten we een behoorlijk aantal deelnemers begroeten (22).

Over het nieuwe 380 kV-hoogspanningstracé is er nog steeds geen duidelijkheid. Er wordt langer stilgestaan bij allerlei varianten. Ook de Brabantse Milieufederatie neemt nadrukkelijk deel aan de discussie.

Het gesprek met Staatsbosbeheer over diverse praktische onderwerpen en de communicatie daarover moet nog plaatsvinden. Het wordt waarschijnlijk het eerste van een regelmatig terugkerend overleg.

De vereniging diende samen met enkele andere groene verenigingen een reactie in op de notitie Reikwijdte en Detail, het provinciale rapport over de plannen tot plaatsing van windturbines langs de A16. Alle reacties worden beoordeeld door een MER-commissie. Hierop baseert de provincie de MER-procedure. Uiteraard blijven we ook tijdens die procedure ons inspannen om te bereiken dat natuurgebieden ontzien worden en er voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van vogels. De plannen voor de (verdere) ontwikkeling van het Markdal blijven we ook vanuit deze invalshoek volgen.

Er is een zienswijze (met grote bezwaren in algemene zin) ingediend bij de gemeente Breda over de voorgenomen uitbreiding van kassen aan het Bouwluststraatje in de Rith. De zienswijze is ingediend door andere groene groepen, met een aanvulling door onze vereniging vanwege het nest van een Steenuil in een schuur en de bescherming ervan. Verder was de vrije toegankelijkheid van de vogelkijkhut bij de Emerput onderwerp van een gedachtewisseling met de gemeente. Reden was de overlast door oneigenlijk gebruik. De vereniging heeft gepleit voor het openhouden van de kijkhut.

Aan de positieve ontwikkelingsplannen voor de Natte Natuurparel de Lage Vuchtpolder, een van de meest waardevolle natte natuurgebieden in Noord-Brabant, hebben diverse partijen meegewerkt. De natuur, de waterhuishouding en de cultuurhistorische aspecten van dit gebied worden erdoor versterkt. De uitvoering van de plannen vindt nu plaats en zal in de tweede helft van december voltooid zijn.

De vacatures binnen en buiten het bestuur zijn onvervuld gebleven. Prettig is dat Arend Meeuwissen afgelopen zomer bereid is gevonden de deelname aan Plein Air te regelen en ook dat er zich bij hem voldoende vrijwilligers hebben gemeld. Door de onderbezetting van het bestuur werd besloten de vergadering van bestuur met coördinatoren, excursieleid(st)ers, werkgroepleden en cursusleiders niet door te laten gaan. Kors Jan maakte bekend dat hij per 1 december stopt als voorzitter vanwege zijn aanstaande verhuizing. Omdat Stefan Vromans zal stoppen als penningmeester zullen er op de Algemene Vergadering van maart 2017 maar liefst drie vacatures in het bestuur zijn.

Het bestuur zag zich genooddaakt de Algemene Vergadering van dit najaar te verzetten. Meestal gaat het in het najaar alleen om het financiële overzicht van het lopende jaar en de begroting van komend jaar. Dit jaar zal er zeker een aantal andere zaken aan de orde zijn, zoals de onvolledige bezetting van het bestuur en de ontwikkelingen inzake de oprichting van het "Natuurplein".

Fred Pardoel, secretaris

In het Paradijs

Op de Mark ter hoogte van de Bieberg zie ik twee personen ieder in een kano peddelen.

Wat mij opvalt is dat zij tussen de daar zwemmende ganzen varen zonder dat deze angstig worden. Dat deed mij denken aan het paradijs, dat in de volksmond een oord is waar het leven heerlijk is en mens en dier in vrede samenleven.

Jan Bruegel de Oude (1568-1625) heeft een prachtig schilderij * gemaakt van hoe hij dacht dat het paradijs eruit zag met veel diersoorten die vreedzaam samenleven. De werkelijkheid is anders, in de natuur is het eten en gegeten worden. In de loop van de evolutie is er een natuurlijk evenwicht ontstaan, waarbij roofdieren een natuurlijke en onmisbare functie vervullen en de prooidierenpopulatie gezond houden.

Toen de mens zich ermee ging bemoeien, door met pijl en boog dieren te doden om eten te bemachtigen, was er nog overvloed aan dieren en waren er weinig mensen. Anders werd het toen het buskruit en het geweer waren uitgevonden en er massaslachtingen plaatsvonden, niet alleen voor het wildbraad maar vooral om het plezier bij het doden. Het natuurlijk evenwicht werd en wordt hierdoor ernstig verstoord.

Dit wordt nog versterkt door het vervolgen van bijvoorbeeld de Vos als natuurlijke predator.

Bij het herstel van de Boven-Mark, inclusief de oevers is een geschikt leefgebied beschikbaar gekomen voor vogels. De ene soort maakt daar meer gebruik van dan de andere, naar gelang het voedsel dat beschikbaar is. De Boven-Mark wordt druk bezocht, bezoekers komen er graag om van de natuur te genieten.

De vogels weten uit ervaring dat zij daar ongestoord kunnen verblijven en laten zich van dichtbij bewonderen. Dat is niet vanzelfsprekend. Er zijn mensen die beweren dat er te veel ganzen zijn en dat deze bestreden moeten worden. Deze personen hebben geen enkel ecologisch inzicht en willen ten onrechte de natuur naar hun hand zetten, met alle negatieve gevolgen die daarbij optreden zoals verstoring van het natuurlijk evenwicht.

In het Markdal verblijven ganzen, maar er broeden er niet veel omdat het teveel door de Vos afgeroomd wordt door het eten van eieren en jongen.

De ganzen eten het gras maar dat kan geen enkel probleem zijn, juist zij houden het gras kort zoals de koeien die daar speciaal voor ingezet worden.

De beheerder van de natuur in het Markdal kan zich niet veroorloven doodschietters uit te nodigen om de rust en het natuurlijk evenwicht te verstoren. De bezoekers zouden dit niet accepteren en massaal in verzet komen. Een fietser die mij zag lopen met een kijker om de nek stapte af en vroeg wat voor soort ganzen er liepen. Het waren Grote Canadese Ganzen, hij vond het prachtig en genoot ervan.

Biemeus

*Zie foto op blz. 17

Weer mastjaar

Beuken en eiken produceren niet ieder jaar vruchten, ook wel mast genoemd (beukennotjes en eikels). Vastgesteld kan worden dat er in 2016 weer veel mast gevallen is. Dat is ongebruikelijk want mastjaren treden om de zoveel jaar op en 2015 was ook al een mastjaar.

Beukennotjes en eikels worden door vogels gegeten en helpen ze de winter door. Vooral Vinken, Kepen, mezen en Gaaien profiteren daarvan. Maar ook muizen komen hiermee beter de winter door, wat weer gunstig is voor roofvogels en uilen.

Als wij in een beuken- of eikenlaan lopen is het aan te bevelen eerst even te kijken of er vogels onder de bomen aan het foerageren zijn voordat ze opvliegen.

Harry van Vugt

Van vroeger

Gemeente Breda verbiedt het doodschieten van Houtsnippen

Het zal zo rond 1980 zijn geweest dat de gemeente Breda de jacht nog verpachtte. In de Jachtwet was toen ook de Houtsnip nog als bejaagbaar wild opgenomen.

Omdat de soort zeldzaam was en geen enkele schade veroorzaakt richtten wij, de West Brabantse-

Vogelwerkgroep, ons tot burgemeester en wethouders met het verzoek bij het verpachten van de jacht de Houtsnip uit te sluiten. Dit voorstel werd in de gemeenteraad behandeld. Wij waren met een aantal leden aanwezig evenals de jagers. De laatste hadden geen overtuigend verweer en in nieuwe jachtovereenkomsten werd de Houtsnip uitgesloten.

In die tijd werd er nog gejaagd in bossen en natuureservaten. Maar er waren goedwillende boswachters bij Staatsbosbeheer die meenden dat het doodschieten van Houtsnippen niet meer kon. In nieuwe overeenkomsten werd de Houtsnip geschrapt. Maar de toenmalige minister van landbouw, Braks (CDA), verbood dat: er mocht voor bossen en natuureservaten geen uitzondering worden gemaakt.

Harry van Vugt

Houtsnip

(vogelbescherming.nl)

Oproep

De knotwerkgroep zoekt nog een paar helpende handen. In de wintermaanden (ong. 1x p/maand) op zaterdagochtend gaan we steeds op pad om zaagwerkzaamheden te verrichten.

Rob Fisscher, telnr: 06 53162002

Lichte toename van Huiszwaluw in de bebouwde kom van Breda in 2016

Geweldig, weer een kleine toename van de huiszwaluw-populatie in de bebouwde kom van Breda. Op 24 juli zijn de succesvolle huiszwaluwnesten geteld en beoordeeld.

De broedlocaties bevinden zich in het noorden van Breda, in de Hoge Vucht, omgeving Victor Hortastraat, Cornelis Florisstraat, en in Wisselaar, omgeving Kaprijkestraat.

2011	2012	2013	2014	2015	2016
4	21	32	34	36+1	39+3

Er is dus weer sprake van een lichte toename hoewel deze niet spectaculair te noemen is. Er was een nieuwe vestiging aan de kopse kant (noordzijde) van het huizenblok aan de Petegemstraat. Voorts enkele nieuwe nesten in de Lodewijk Roelandtstraat en Pieter Densstraat. De meeste nesten bevinden zich aan de kopse kant van de woningen. Die bestaat vaak uit blinde muren met een strookje plantsoen eronder, of garageboxen. De bewoners hebben dan ook geen last van de eronder vallende strontjes en de Huiszwaluwen kunnen dus ongehinderd en vrij aanvliegen.

Het bouw materiaal voor het nest verzamelen ze langs de oevers van de Waterdonken of langs de wat bredere sloten in de Lage Vuchtpolder. Het voedsel voor de jongen wordt in hoofdzaak gevangen in de hogere luchtlagen boven de akkers en weidepercelen van dezelfde Lage Vuchtpolder.

In het buitengebied, omgeving Rietdijk en nabij de Texasbar, nam de populatie af. Er waren nog maar drie bewoonde nesten. De afname zal vooral het gevolg zijn van bouwactiviteiten en schilderwerk.

Het is jammer dat de **huiszwaluwtil** in de Waterdonken nog geen positief resultaat te zien gaf. Hopelijk gaat het volgend jaar beter. Datzelfde geldt voor de til bij waterzuiveringsstation Nieuwveer, naast Rooskensdonk.

Bij de waterzuivering Nieuwveer, naast Rooskensdonk, bleek daadwerkelijk sprake van een nieuwe vestiging binnen de gemeente Breda en wat voor een! Vorig jaar was al bekend dat er Huiszwaluwen waren gezien. Vandaar dat plaatsing van een huiszwaluwtil daar passend leek, maar deze til werd (nog) niet gebruikt om te broeden.

De 22 nesten zaten hoog, op een richel van een door het Waterschap gespaarde en zelfs aangepaste oude silo. Ze waren moeilijk zichtbaar. Ook nestelden binnen in deze silo enkele tientallen Boerenzwaluwen.

Voor geheel Breda werden in 2015, 43 nesten en 27 geteld. Nu, in 2016, 42 nesten en 37, maar met inbegrip van de nieuwe vestiging in Nieuwveer is er zelfs sprake van 64 bewoonde nesten!!

Met dank aan mijn medetellers, Ada Engel en Raymond van Breemen.

Willem Veenhuizen

november 2016

Natuurbescherming vroeger

Natuurbescherming was vroeger net zo hard nodig als nu, na het tijdperk Bleeker en met onze wens om economisch te blijven groeien.

Ik kreeg via een brief van Huub Oomen uit 1934. Hij schreef aan Natuurmonumenten met de vraag wat men voor plannen heeft met de Lokker. Ik citeer: *"Dezer dagen kwam mij het gerucht ter oore, dat heb ik niet nader heb kunnen verifiëren, dat de Lokker, een groot ven gelegen ten ZW van Rijsbergen, grenzende aan het landgoed Arensberg, beter bekend als de Pannenhoef, Ganger of Hazemerden, tevens begrensd door de Turfvaart en de Bijloop als werkverschaffingsgebied wordt beschouwd en zou worden drooggelegd."* Verderop schrijft hij: *"Het zou een grote verarming van het landschap betekenen als dit onzalige plan uitgevoerd mocht worden..."* "Twintig jaar geleden vonden wij een buit van honderd eieren van steltlopers en watervogels op één middag zoeken dus hoogstens gedurende een paar uur, niets bijzonders." Of de schrijver antwoord heeft gekregen weet ik niet, maar ook in 1934 moest je dus al corresponderen over mogelijke verliezen van natuurterreinen, zelfs bij Natuurmonumenten.

In Hupke nr 18 van april 1980 vond ik het volgende onder het kopje "Werk aan de winkel": Natuurmonumenten beschermt vogels. *"Behalve natuurgebieden en planten beschermt Natuurmonumenten nu ook zoogdieren en vogels.... Nu wordt het zo dat er niet meer gejaagd mag worden tenzij er duidelijke aanwijsbare schade door wild optreedt en andere middelen falen.... Gematigde natuurbeschermers kunnen met het genomen besluit vrede hebben. Het is nu te hopen dat de provinciale landschappen dit voorbeeld zullen volgen,"* Aldus de schrijver, die het jagen in de terreinen een belangrijk aspect van de natuurbescherming vindt.

In 1987 is het boek "Ruimte voor vogels" uitgegeven door Vogelbescherming en het Wereld Natuur Fonds. Op pagina 338 van dat boek schrijft prins Claus over het waarom van de vogelbescherming. Hij stelt: *"...door onze grote technische vooruitgang zijn wij een gevaar voor ons zelf geworden en daarmee ook voor al het andere leven op aarde. Zo hebben wij een verantwoordelijkheid op ons*

geladen, die wij, zowel collectief als persoonlijk, de ene dag sterker gevoelen dan de andere. Deze verantwoordelijkheid, die in diepste wezen niet minder groot is dan die welke wij ten opzichte van onze medemens hebben, wordt door velen waaronder ook mijzelf, als de verantwoordelijkheid van een goed rentmeester tegenover de ons omringende natuur ervaren. Vogelbescherming is daardoor een opdracht geworden." We zien hier dat de prins de terminologie van de christelijke partijen gebruikt: die spreken van rentmeesterschap als het om Natuurbescherming gaat.

De bovenstaande verhalen geven een indruk van hoe je aan natuurbescherming kunt doen en waarom je dit kunt doen. Helaas is het nog steeds zo dat je je als Vogelwerkgroep zeer actief moet opstellen als het om natuurbescherming gaat. Het nog op te richten Natuurplein wil daarvoor een schakel zijn tussen de politiek (lees de gemeente Breda, de provincie Noord-Brabant en andere plannenmakers) en wij als natuurbeschermers. We staan dus in de toekomst zeker niet alleen en dat is maar goed ook. In de bijdragen aan dit blad van de hand van de voorzitter en de secretaris komen (politieke) natuurbeschermingskwesties vaak aan de orde.

In het verleden heb ik me, zowel tijdens mijn werkzame leven als ambtenaar en in mijn vrije uren als natuurbeschermers, vaak opgewonden over de niet op de natuur gerichte plannen van menigeen. Natuurbescherming begint mijns inziens bij ruimtelijke ordening en bij actief deelnemen aan de inspraak die ons door de overheid wordt geboden. Dat kost veel tijd en volharding. Ik nodig daarom onze leden uit om de strijdbijl (soms is een goede brief al genoeg) indien nodig op te pakken, zoals dat kennelijk in het verleden ook is gebeurd.

Piet van Iersel

Futen, broedend aan de singels

Veerkracht en doorzettingsvermogen zijn niet voldoende om als watervogel een nest tot een goed einde te brengen. In de min of meer ongerepte natuur mislukken al heel veel broedsels –kijkers naar Beleef de Lente en Springwatch zullen dit zeker weten– door slechte weersomstandigheden en predatie. In een stedelijke omgeving kunnen menselijke activiteiten een belangrijke verstoring betekenen.

Je zult als Fuut maar al enige weken in betrekkelijke rust op de gracht tussen het Valkenberg en het terrein van de KMA broeden. Alle evenementen in de binnenstad met bijbehorende herrie heb je doorstaan. Je hebt het nest zelfs een poos gedeeld met een zonnebadende schildpad. Dan wordt het 16 mei, Tweede Pinksterdag, Nassaudag...

Als historicus juich ik belangstelling voor de geschiedenis vanzelfsprekend toe, maar er zijn momenten dat ik als vogelliefhebber die belangstelling liever anders geuit zag. Het volksvermaak met roofvogels en uilen in een ongelooftwaardig "educatief kader" is een voorbeeld ervan. Wat te denken als je door het Valkenberg op weg bent naar het Kasteel van Breda en je hoort ineens een aantal flinke harde knallen en een bijna verontwaardigd "kor" van een Fuut. Deze vogel verliet zijn nest toen er op een paar meter afstand daarvan door een schutterij een schietdemonstratie met geweren en een kanon werd gegeven. Dat was om 15.00 uur. Ik lette op wanneer hij/zij weer op het nest terugkeerde, dat duurde ruim tien minuten (en dat op een koude dag). Ik ging naar de hoofdman –gezet in een tent met een grote sjerp om– van het schuttersgezelschap en vertelde dit. Hij was een redelijk man, kende de Flora- en faunawet, maar vertelde dat men voor het schieten een ontheffing van de gemeente Breda had gekregen. In Bergen op Zoom kreeg hij die in het broedseizoen bijvoorbeeld niet voor Fort de Roovere. Mijn conclusie was dus dat het gezelschap gewoon deed waarvoor het was ingehuurd.

Ik bleef wat langer op het terrein en ja hoor... om 16.00 uur was het weer zover, Nu zag ik het vanaf het begin gebeuren. Bij de eerste tien knallen bleef de broedende vogel nog op het nest, wel onrustig, maar toch. Toen kwam er een luidere knal, van het kanon, en was het alsnog wegwezen. Gelukkig kwam hij/zij nu sneller terug, na vijf minuten.

Na alle commotie rond de uiteindelijk onjuist gebleken ontheffing voor het festival Pussy Lounge aan de Asterdplas kun je weer een extra vraagteken zetten bij het beleid van de gemeente in dezen. Aan de andere kant van het KMA-terrein vond het Spanjaardsgatfestival plaats en daar zou ik niets tegen willen of durven inbrengen. Je moet als natuurliefhebber je grenzen kennen. Maar is het dan teveel gevraagd om het schieten op zo'n Nassaudag tot die zijde van het terrein te beperken waar toch al dagen drukte en (hard) geluid is? Het is ook nog eens beter voor de oren van de bezoekers van het park. Past het in het biodiversiteitsbeleid van de gemeente om het watervogels na het begin van het zomerseizoen, het vaarseizoen, vrijwel onmogelijk te maken aan de singels te broeden én jongen groot te brengen?

Op verzoek van Willem Veenhuizen heb ik in de lente en zomer van 2016 geprobeerd nesten van Futen te vinden en te volgen. Nesten van Meekoeten en Waterhoenen bleven op mijn wandelingen langs de singel ook niet onopgemerkt, hoewel de hoentjes je het niet gemakkelijk maken. Omdat ik natuurlijk niet elke dag of week de volledige

singelwandeling maakte blijft het resultaat altijd onvolledig. Tot medio juni heb ik welgeteld eenmaal één jonge Fuut, veilig op een ouderlijke rug, gezien in –je gelooft het bijna niet– de kasteelgracht waarin het nest "beschoten" was. Dit was op 6 juni. Ik had op 16 mei gezien dat er in dat nest maar één ei lag (het was een voor Futen ongebruikelijk klein nest, op een tak midden in het water). Ook wist ik dat de Fuut was doorgestaan met broeden. Van (tenminste) 3 tot (tenminste) 25 mei was er gebroed vóór op 30 mei de zondvloed uitbrak die het nest overstroomde. Het kan dus goed zo zijn dat dit jong uit het ei in het nest al vóór 30 mei was uitgekomen. Als broedduur wordt in de literatuur vermeld 23-25 dagen. In de weken na 6 juni zag ik nog enkele malen een paar Futen met één jong in deze omgeving

Een andere mogelijkheid voor het nest van afkomst van een jong was het nest aan de Seelingsingel aan de rand van een stuk drijfzand. Op mijn halve ronde van 20 april –ik ging vanaf mijn voordeur of linksaf of rechtsaf en deed dan ongeveer de helft van de singel– had ik al gezien dat twee Futen hier kennelijk plannen hadden, ze waren bezig met nestbouw. Op 29 april werd er daadwerkelijk gebroed en tot en met (tenminste) 10 mei bleef dat zo. Toen ik op 16 mei terugkeerde was het nest verlaten al zwom er nog wel een volwassen Fuut in de buurt. Jonge Futen heb ik in de omgeving van dit nest nooit te zien gekregen. Meer resultaat kon ik niet boeken wat betreft futennesten aan de singels. Wel zag ik later nog een futenpaar met twee jongen en was er nog een Fuut die aan de Bovenmark ter hoogte van de Cimbargalaan ging broeden. Op 28 mei zag ik dit voor het eerst en –nodeloos te zeggen– op 31 mei bleek het nest verdronken. Ik was dan ook aangenaam verrast dat er op 15 juni weer gebroed werd! Ook op dit stuk van de Mark is nog veel (gemotoriseerde) recreatievaart waardoor andere nesten in het stuk Mark dat door Boeimeer loopt waarschijnlijk mede mislukt zijn. Maar toen kwam er weer een natte dag,, 20 juni. Die was gelukkig minder nat en werd goed doorstaan. Toch ging het daarna weer mis.

Het lijkt erop dat het stuk singel rond het Kasteel van Breda enig soelaas biedt aan watervogels die in of rond de binnenstad willen broeden. Omdat er elders frequent wordt gevaren met motorboten is de kans van slagen er geringer. In het voorjaar is er veelal nog onvoldoende dekking en nestmateriaal, daarna is er de verstoring van de scheepvaart. Als u aanvullingen hebt over futennesten informeer dan Willem Veenhuizen!

Henriëtte Huijgens

Seelingsingel

Brief met onze zienswijze op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Windenergie A16-zone

In september heeft de Vogelwerkgroep mede namens andere Bredase natuurverenigingen een brief geschreven met onze zienswijze op bovengenoemde notitie (NRD). Ik heb geprobeerd de inhoud daarvan samen te vatten.

De volgende bezwaren worden daarin genoemd:

1. De alternatieven (energie-opbrengsten versus productie windmolenparken)

In de paragrafen 2.1 en 2.10 wordt gesproken over de alternatieven die in de MER meegenomen worden. We begrijpen dat dit er twee zijn, namelijk de huidige situatie en de alternatieven (we nemen aan dat dit de alternatieven zijn die in de figuren met de verschillende locaties worden bedoeld. Volgens ons hoort hier nog een alternatief bij namelijk het meest milieu vriendelijke alternatief. Daarbij kan dan bijvoorbeeld ook het energiegebruik voor de bouw en aanleg van de windmolenparken worden meegenomen. Vaak blijft dit achterwege terwijl dat uit energetische overwegingen van belang kan zijn. Het gaat dan om de balans tussen het plaatsen en produceren en van de windmolen zelf en de productie van elektriciteit tijdens het gebruik.

2. De hoogte van de windmolens

In het beoordelingskader, zie onder andere pagina 25, tabel 9, ontbreekt onzes inziens onderzoek naar de mogelijke schadelijke invloed van windmolens. Windmolens hoger dan 152 meter moeten volgens Europese richtlijnen een krachtig rood knipperlicht hebben. Dit licht is dermate verstorend, vooral voor vogels, dat de verenigingen van mening zijn dat de hoogte absoluut minder moet zijn dan 152 meter.

3. De opstellingsvorm van de windmolens

Onze voorkeur gaat uit naar een beperkt aantal clusters in plaats van veel lijnopstellingen. Deze laatste zullen over een veel grotere afstand een barrière voor de vogelverplaatsingen vormen.

4. Cumulatieve effecten

In de NRD zou moeten worden opgenomen dat ook cumulatieve effecten dienen te worden bepaald, onder andere met bestaande windmolens en windmolenparken en met het nog nader te bepalen tracé voor de 380 kV hoogspanningslijn door West-Brabant naar Tilburg. Men zou daarbij moeten bedenken dat er, als gevolg van deze cumulatie, nog eens 25 à 30 windmolens bij komen.

5. Natuur en natuurgebieden

In dit verband wijzen wij op de verplaatsingen van vogels tussen de natuurgebieden die ten oosten en ten westen van de A16 en de HSL liggen. We noemen hier het (westelijk gelegen) gebied Weimeren en de (oostelijk gelegen) gebieden Rooskensdonk en de Vierde Bergboezem, waartussen dagelijks veel vogelverplaatsingen zijn blijkens onze waarnemingen.

6. Gedegen onderzoek van de vlieghoogte en de vliegbewegingen van vogels

Het gaat dan om vluchten naar en van foerageergebieden en slaapplekken. In de NRD staat niets over een onderzoek hiernaar, wat volgens ons een omissie is. Wij pleiten voor een gedegen onderzoek en denken daarbij aan een radaronderzoek.

7. Vleermuizen

De Flora- en faunawet verplicht ons, zoals u weet, zorgvuldig om te gaan met de inheemse flora en fauna, en niets te doen waarvan we weten, of redelijkerwijs kunnen vermoeden, dat het nadelig zal zijn voor bijvoorbeeld vleermuizen en vogels. De Flora- en faunawet verbiedt het doden en verontrusten van vleermuizen en van hun vaste rust- en verblijfplaatsen.

8. Geluid

Bij de geluidsproblematiek is ook sprake van een cumulatief effect: het geluid van windmolens komt boven op het geluid van de A16, de HSL en verkeersbewegingen op lokale wegen.

De brief is door onze voorzitter en secretaris getekend mede namens de volgende verenigingen:

IVN Mark & Donge
KNNV afd. Breda
Natuur- en Milieuvereniging Markkant
Breda's Bijenhouders Collectief.

Piet van Iersel

*Merel en egel sneuvelen het
vaakst in het verkeer'*

Broedsucces van Slechtvalk in Breda

In december 2009 is er door de Werkgroep Roofvogels van de West Brabantse Vogelwerkgroep een nestkast geplaatst voor Slechtvalken op de luchtmachtstoren in de Haagse Beemden. Vanaf die tijd werd er regelmatig een, en af en toe twee Slechtvalken gezien. In november 2015 was er een territoriaal paar aanwezig. In 2016 was het dan eindelijk zover: we kunnen melden dat de Slechtvalken succesvol een broedsel hebben grootgebracht in Breda.

Hans van Gasteren, werkzaam bij de luchtmacht als hoofd bureau natuur, is de contactpersoon van de Werkgroep Roofvogels: hij volgt de Slechtvalken nauwlettend vanuit zijn kantoor. De laatste dagen van mei waren er al geruchten dat er jonge Slechtvalken werden gezien in de kast, maar het was 7 juni toen voor het eerst de jongen over het muurtje op het dak te zien waren. Het ging om twee vogels. Overdag waren de ouders luid kekkerend rond de toren te zien en regelmatig zag je een van de oudervogels een vliegend jong begeleiden naar een zitplaats op een van de vensterbanken van het gebouw.

Nieuwe nestkast met camera's

Omdat men uiterst voorzichtig te werk wilde gaan en de Slechtvalken niet wilde verstoren gedurende het broedseizoen om te controleren hoeveel eieren het paar had en de ontwikkeling van de jongen vogels volgen,, heeft Martin Vink, beheerder van de Slechtvalken op www.beleefdelente.nl, op verzoek van de luchtmacht, een nieuwe kast gemaakt, met daarbij een ruimte voor camera's. De camerabeelden, als het allemaal gaat lukken, gaan in principe niet naar buiten. Hans zou graag binnen de luchtmacht wat meer aandacht willen en de beelden op het defensienetwerk willen tonen. Dat is beveiligd en alleen voor intern gebruik. Hoewel de beelden dus niet openbaar worden, heeft Hans toegezegd de vorderingen gedurende het broedseizoen te rapporteren aan de Werkgroep Roofvogels van de West Brabantse Vogelwerkgroep. De oude kast is eigendom van onze vereniging. Hij is opgeslagen en er wordt een nieuwe locatie voor gezocht binnen de gemeente Breda.

De nieuwe slechtvalkkast,

(Hans van Gasteren)

Slechtvalken houden van Breda

In het boek 'Vogels houden van Breda' van de West Brabantse Vogelwerkgroep bespreken de auteurs de rode lijst voor soorten die gebonden zijn aan het stedelijk gebied. Een paar vogelsoorten zijn verdwenen als broedvogel uit Breda, waaronder de Blauwe Reiger, de Kuifleeuwerik en de

Huiszwaluw. Over de Slechtvalk wordt nog niet gesproken. Gelukkig heeft de Huiszwaluw weer vaste voet aan de grond gekregen binnen Breda, en kunnen we de Slechtvalk verwelkomen als nieuwe broedvogel.

In 2015 hebben we ook een slechtvalkkast geplaatst op de toren van de Laurentiuskerk in Ulvenhout. Wie weet laat ook een slechtvalkenpaar hier het oog op vallen. In 2012 is de mogelijkheid onderzocht om een slechtvalkkast te plaatsen op de toren van de Grote Kerk in het centrum van Breda. Dit bleek echter onmogelijk door ruimtegebrek (kast is erg groot), of teveel onrust waar er wel ruimte was (bij ieder feest wordt er gevlagd).

Volwassen Slechtvalk met metalen voetring en rode kleurring, (John van Bente)

Juveniele Slechtvalk voor een raam van de luchtmachtstoren. (Cees Vervuren)

Dank: Ik bedank van de West Brabantse Vogelwerkgroep Albert de Hoon, Martin van Leest en Harry van Vugt. Ik bedank van de luchtmacht Hans van Gasteren, Luc Hoogenstein en Albert de Hoon.

Bronnen:

Van Breemen R. 2010 Slechtvalkenkast op de Eurotoren in Breda. In 't Hupke nr.140 p.7-8

De Hoon A. Van Breemen R. 2012 De Slechtvalken op de toren van de Grote Kerk. 't Hupke nr.150 p.14

Raymond van Breemen

De Patrijs , hoeveel en hoe lang nog.....?

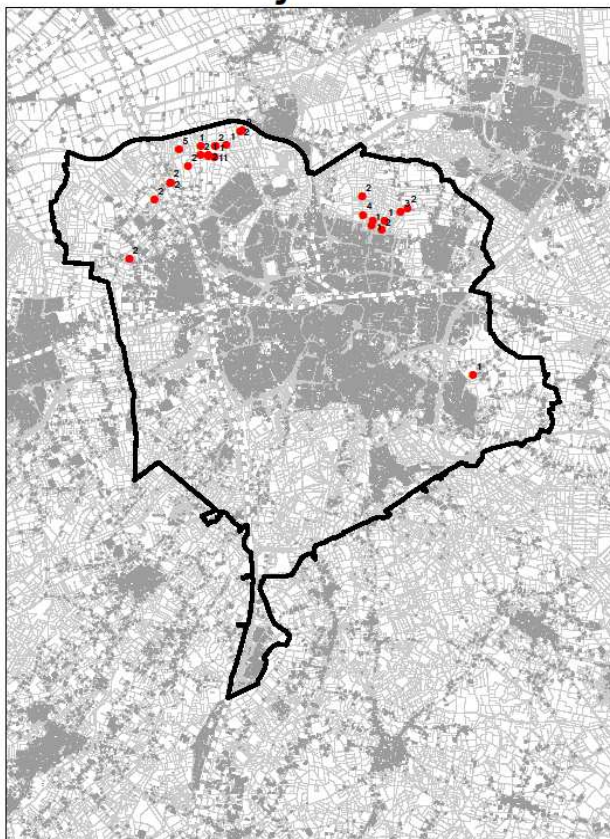
De grootschaligheid in de landbouw, het alsmat in kwaliteit afnemende broedbiotoop en de kwetsbaarheid van grondbroeders in het algemeen, maken het er voor de Patrijs niet gemakkelijker op.

Op onderstaand kaartje staan alle waarnemingen van 2015 die uit het waarnemingenarchief van onze Vogelwerkgroep komen (www.waarneming.nl)

Op deze kaart staan waarschijnlijk niet alle waarnemingen van de Patrijs omdat niet iedereen een melding doorgeeft aan waarneming.nl. Toch zal deze kaart een betrouwbaar beeld geven van de huidige stand van de Patrijs in Breda, en in vergelijking met 2013 en 2014 is weer een afname van het aantal territoria te zien.

De cijfers bij de stippen geven de grootte van een zgn. klucht aan (groep vogels, incl. jongen). Het hoogste aantal is 11. In de tabel zijn de aantallen te vinden in de laatste kolom.

Patrijs 2015

	Aantal waarnemingen	Hoogste aantal in één klucht	Aantal gebieden waar waarnemingen zijn gedaan	Schatting aantal territoria
2013	48	12	9	12-14
2014	38	5	6	10-12
2015	24	11	7	8-13

De meeste waarnemingen worden gedaan in de omgeving van Rooskensdonk (Hooijdonk en Lange Bunders). Schatting van het aantal territoria is 3-4

In de Lage Vuchtpolder zijn 8 waarnemingen gedaan. Aantal territoria wordt geschat op 2-4.

Vijf waarnemingen waren er in de polders ten noorden van Prinsenbeek, vermoedelijk aantal territoria 2-4.

Een enkele waarneming was er in de omgeving van Bavel.

Het totaal aantal territoria in de gemeente Breda komt na schatting op 8 – 13.

In 2014 en 2015 zijn er nog waarnemingen gedaan van een paartje Patrijs in de Rith. (staat niet ingetekend).

Het laatste koppel dat in 2014 nog in het Markdal is gezien is waarschijnlijk vertrokken of heeft het loodje gelegd.

In bovenstaande tabel is ook te zien dat het aantal paartjes met jongen, slechts 4 bedraagt (vet gedrukt). Meestal zien de waarnemers een of twee Patrijzen. De waarnemingen met kluchten zijn dan ook allemaal winterwaarnemingen. Patrijzen zijn in het broedseizoen, vooral als er jongen zijn, zeer moeilijk te inventariseren. De winterwaarnemingen zijn erg waardevol, Patrijzen lopen dan met de jonge in het broedgebied rond. In het voorjaar vallen de kluchten uiteen en de juvenielen zoeken een nieuw broedgebied.

Het is wenselijk dat elke waarneming van een Patrijs door wordt gegeven aan:

www.Waarneming.nl

Alle waarnemers worden bedankt voor het doorgeven.

Waarnemingen Patrijs	Grootte van 1 klucht	
Lage Vuchtpolder	Ton Pieterse	3
Lage Vuchtpolder	Ton Pieterse	4
Hooijdonk	Erik van Boxtel	11
Prinsenbeek - Klein Overveld	Erik van Boxtel	2
Hooijdonk	Rutger van Ouwerkerk	2
Hooijdonk	Erik van Boxtel	1
Lage Vuchtpolder	Ada Engel	1
Rooskensdonk	Harry Janssen	5
Bavel - Tervoort e.o.	P.Schaft	1
Lage Vuchtpolder	Ada Engel	2
Hooijdonk	Erik van Boxtel	1
Prinsenbeek - De Kuil e.o.	Hans van der Sanden	2
Lange Bunders en Slangwijk	Ger Duijf	2
Park Hoge Vucht	Bas Gerrits	2
Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters	1
Prinsenbeek - Klein Overveld	Eric Corssmit	2
Rooskensdonk	Rutger van Ouwerkerk	1
Rooskensdonk	Erik van Boxtel	2
Hooijdonk	Erik van Boxtel	2
Lange Bunders en Slangwijk	Ger Duijf	2
Hooijdonk	Erik van Boxtel	1
Prinsenbeek - Klein Overveld	Cees Huijben	2
Prinsenbeek - Verloren Hoek e.o.	E.Rijnen	2
Lage Vuchtpolder	Raymond van Breemen	2
Lage Vuchtpolder	Ton Pieterse	1

Martin van Leest

Bron: Sovon uitgaven, jaar van de Patrijs, W Teunissen. 2014 Hupke 155, de Patrijs 2013, Martin van Leest

Patrijs (Chris Schenk)

Rosse Waaijerstaart (Ria Lambregts)

Inspraak de Rith

Op 23 augustus heeft de West Brabantse Vogelwerkgroep een zienswijze op het ontwerpplan Buitengebied Zuid 2013, wijzigingsplan Bouwluststraatje 15, opgesteld. Dit omdat er verschillende leden van de vogelwerkgroep zich zorgen maken omtrent de achteruitgang van het landschap en de natuurwaarden in de Rith. Bij het Bouwluststraatje broedde een Steenuiltje en nu zijn er plannen om tot een stevige uitbreiding van de bebouwing te komen. Vandaar onze brief. Hieronder een korte samenvatting van de verschillende bezwaren, die aan de gemeente Breda kenbaar gemaakt zijn.

1. Geen procedures in vakantieperiode

Op 12 juli 2016 heeft de gemeente de ter inzage legging van het wijzigingsplan Bouwluststraatje 15 gepubliceerd op de website van de gemeente Breda. Reeds meerdere jaren geldt volgens ons het beleid, de toezegging en de afspraak dat in de vakantieperiode geen plannen ter visie zouden worden gelegd.

2. Geen procedures tijdens de periodes van bezwaar en beroep

Door de West Brabantse Vogelwerkgroep en andere verenigingen is beroep aangetekend bij de Raad van State tegen de vaststelling van het bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013 door de gemeenteraad van Breda. De behandeling van dit beroep vond plaats op 13 en 14 juni 2016. De uitspraak van de Raad van State is nog steeds niet bekend.

3. Motie 'Trots op buitengebied'

Voor het gebied De Rith loopt een project als uitvoering van deze motie, waarbij betrokkenen (bewoners, bedrijven, organisaties, etc.) samen zoeken naar de bescherming van natuur- en landschapswaarden en mogelijkheden tot economische ontwikkeling, die hiermee rekening houden. De in onderhavig ontwerpplan opgenomen ontwikkelingsmogelijkheden zijn strijdig met de inhoud van genoemde motie en de uitvoering daarvan in De Rith.

(Beleef de rith.nl)

4. Verlies gemeenschapsgeld

In het verleden is in dit gebied een plan ontwikkeld voor de realisatie van een landgoed (genaamd Ganzenweide!). Daartoe is met een bijdrage van de provincie een kas gesloopt en had ook Het Noord Brabants Landschap hier gronden in eigendom. Met de in dit ontwerpplan genoemde bebouwings- en teeltmogelijkheden worden deze investeringen in behoud en de ontwikkeling van natuur en landschap teniet gedaan.

5. Strijdig met verordening Ruimte en bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013

Het huidige bedrijf is gevestigd aan de Achterste Rithweg. Gezien de voorgenomen bebouwing, bedrijfsontwikkeling en bewoning is hier sprake van de vestiging van een nieuw bedrijf, hetgeen in strijd is met de verordening Ruimte en het bestemmingsplan Buitengebied Zuid 2013.

6. Toename verkeer

De wegen in de Rith zijn niet gebouwd op druk verkeer en dit leidt ook tot een aantasting van de verkeersveiligheid en van het woon- en leefklimaat voor mens en natuur. Verkeer is de belangrijkste oorzaak van de dood van de Steenuil. Dit geldt hier in het bijzonder omdat ook weer sprake is van de huisvesting van meerdere werknemers, met de daarbij behorende extra verkeersbewegingen.

7. Toename stikstofemissies

Het is onduidelijk of in de regels sprake is van stikstof neutraal bouwen (mensen, machines en materialen), of dat bedoeld wordt een stikstof neutrale exploitatie van het bedrijf (door lucht, water, bodem en aangevoerde en afgevoerde producten). Het is onmogelijk dat dit stikstofneutraal kan.

De MER-commissie adviseerde al eerder meer en beter onderzoek te doen naar de effecten van de cumulatie van de diverse ontwikkelingsmogelijkheden en afwijkingmogelijkheden. De provincie Noord-Brabant heeft inmiddels een stop afgekondigd op het verlenen van vergunningen voor ontwikkelingen die een invloed hebben op de stikstofuitstoot naar het Ulvenhoutsbos hetgeen een natura2000 gebied is.

8. Geen uitvoering landschapsinvesteringsregeling

Niet duidelijk is hoe de landschapsinvesteringsregeling van de gemeente Breda wordt toegepast en uitgevoerd.

9. Geen toename bebouwing en teeltondersteunende voorzieningen

Een toename van bebouwing, de realisatie van de (teeltondersteunende) kassen en tijdelijke en permanente teeltondersteunende voorzieningen zijn hier volstrekt ongewenst. Geen egalisatie van gronden, geen waterstandsverlaging, geen drainage, geen stenen, geen glas, geen plastic, maar ruimte voor mens en natuur. Ook ander natuurgroepen binnen de gemeente Breda maakten bezwaar tegen dit plan.

Piet van Iersel en Jan Benoist

Koperwiek

(Ria Lambregts)

De Boomklever, *Sitta europaea*

De Boomklever is een vogel die zijn naam eer aan doet. Hij hecht zich met de poten zo stevig aan een boomstam of grote takken dat het lijkt alsof hij er aan vastkleeft. De poten kunnen het best worden vergeleken met klimijzers. De Boomklever is ook de enige vogel in ons land die bij het voedsel zoeken zowel naar boven als naar beneden kan klauteren op een boomstam of dikke tak.

De naam

De wetenschappelijke naam *Sitta* is afkomstig uit het Grieks. De naam voor een vogel als de Boomklever is waarschijnlijk een onomatopoeë (klanknabootsing) van de roep "sit". *Europaea* wil zeggen: voorkomend in Europa. De Boomklever heeft verschillende streeknamen zoals Spechtmee, Blauwspecht, Plakspecht, Sparrewar en Brabantertje.

Kenmerken

De Boomklever is een kenmerkende soort van oud loof- en gemengd bos. De vogel is 14 centimeter groot en heeft een gewicht van 23 gram. De kop heeft een blauwgrijze kruin en het lichaam is aan de bovenzijde ook blauwgrijs. De onderzijde van de nominaatvorm *Europaea* is isabelkleurig met kastanjebruine flanken. Hij heeft een witte keel en wangen en een brede zwarte oogstreep. De leikleurige snavel is tamelijk lang, krachtig en spits. De Midden-Europese ondersoort *caesia* is aan de onderzijde overwegend oranjeachtig. Bij het mannetje is de achterflank scherp begrensd kastanjebruin. De Siberische ondersoort *asiatica* heeft een kortere snavel en staart, sneeuw witte onderdelen met weinig tot geen kastanjebruin op de flank en een witte wenkbrauwstreep. Deze komt bijna nooit voor bij de nominaatvorm.

De Boomklever heeft een snelle golvende vlucht en een kenmerkend silhouet door het korte lichaam. De geslachten zijn vrijwel gelijk, de kastanjebruine kleur van het mannetje is misschien iets intenser. Het uiterlijk van de juvenielen is gelijk aan dat van de adulte vrouwtjes. Je zou de Boomklever, op je vakantie in Griekenland of op de Balkan, kunnen verwarren met de Rotsklever. Maar deze komt daar alleen voor in niet-beboste, rotsige gebieden.

Zang

De Boomklever heeft verschillende roepen. Een helder, luid en erg snel herhaald drie- tot vijflettergrepig tjututu. Een luid herhaald pwididi dat opwindend weergeeft. Ook een eenlettergrepig tjuut tjuut dat versneld wordt herhaald tijdens een twist. Maar ook een zeer hoog en scherp ties dat soms wordt herhaald. De zang is steeds zeer luid. Het bestaat altijd uit een reeks herhalingen van een element bijvoorbeeld een snel dwi- dwi- dwi- dwi- dwi- dwi- dwi. Ook kennen ze een mooie roller wurrr of tjurrr die vrij lang kan worden aangehouden. Bij hoge dichtheden zijn de vogels zeer luidruchtig. Solitaire paren zijn zwijgzaam. De geluiden zijn niet snel te verwarren met die van andere vogels. Maar Zanglijsters kunnen Boomklevers nadoen.

Gedrag

De Boomklever is de enige vogel in ons land die bij het voedsel zoeken met de krachtige tenen schoksgewijs zowel naar boven als naar beneden kan klauteren op boomstammen en dikke takken. Hij verplaatst om beurten zijn poten in een spiraal- of zigzagvormige lijn omhoog of omlaag op de stam. De staart komt daarbij niet in aanraking

met de boom. De staart is dus geen steunorgaan, zoals bij spechten en Boomkruipers. Slapen doet de Boomklever in een scheur of uitholling in de boomschors met de kop omlaag. Tijdens de balts spreidt hij de staart om de witte vlekken daarop te tonen en zet hij de roodbruine flankveren uit.

Verspreiding

In Europa bewoont de Boomklever Engeland, Zuid-Scandinavië, grote delen van West-Europa en bijna geheel Midden- en Zuid-Europa tot in Rusland. De verspreidingsgebieden in Nederland zijn vooral de bossen op zandige of leemhoudende bodems evenals de binnenduinenranden tussen Bergen en Den Haag, op Voorne en op Walcheren. Op kleibodems komt hij slechts schaars voor. In sommige bossen in de Noordoostpolder, Oostelijk Flevoland (sinds de jaren tachtig) en het rivierengebied zien we hem vooral in populierenbossen met haagbeuk en es. In de Biesbosch wordt wel gebroed in oude wilgen. In Noord-Brabant is de Boomklever vooral talrijk op de Brabantse Wal bij Bergen op Zoom, rond Breda (o.a. Mastbos, Liesbos en Hondsdonk) en de omgeving van Vught. Als bewoner van grote parken met oude bomen komt de Boomklever ook voor in het Valkenberg midden in Breda. In Noord-Brabant is het bos de afgelopen vijftig jaar sterk veranderd. De bossen bestonden hoofdzakelijk uit jonge naaldbossen. De gemiddelde leeftijd van de bossen is gestegen en er is meer variatie in bomen en een rijkere ondergroei ontstaan door een bewust natuurbeheer. Dit heeft een positief effect gehad op de verspreiding van o.a. de Boomklever. Het verspreidingsgebied van de Boomklever vertoont overeenkomst met dat van de Bosuil en de Glanskop: echte standvogels die zich langzaam uitbreiden met het geschikter worden van bossen. Voorheen ongeschikte bossen worden door de Boomklever slechts moeizaam bezet. Boomklevers hebben vanwege hun honkvastheid moeite met het overbruggen van ongeschikt habitat. Ze trekken meestal slechts enkele kilometers weg, (dispersieafstand).

Voedsel

Met de snavel halen ze insecten en insecteneitjes uit scheurtjes en spleten van boomstammen en takken. Ook peuteren ze hun voedsel uit korstmossen en mossen die op de bomen groeien. Soms zoeken ze hun voedsel op de grond tussen afgevallen bladeren. In de winter eten ze vooral oliehoudende zaden, zoals beukennotjes, hazelnoten, zaden van naaldbomen en zonnebloempitten. Om zaden stuk te hakken klemmen zij ze in spleten, net als spechten. Ze kunnen ook voedselvoorraden aanleggen voor tijden van nood. In de buurt van een bosrijke omgeving bezoeken ze in de winter regelmatig voederplaatsen. Kenmerkend is dat ze dan pinda's of zaden meenemen om ze elders op te eten. Tijdens vorstperioden in combinatie met een slecht mastjaar kan flinke wintersterfte optreden, vooral in geïsoleerde kleinere bossen en in bossen met een monocultuur van beuken.

Voorkomen

Als echte standvogels leven ze het gehele jaar in hun broedgebied. Als ze een territorium van zo'n 2-3 hectare hebben bezet, is de kans groot dat ze dit hun hele leven niet meer verlaten, tenzij ze worden verstoord door grote veranderingen in hun territorium. Thijsse wijst in 1910 op een soort invasie van de Boomklever. Uit Noord-Brabant kwam toen het bericht dat er in het Ulvenhoutse Bos opvallend meer Boomklevers waren dan in andere jaren. Uit

latere jaren is een dergelijk verschijnsel niet meer gemeld. De Siberische ondersoort vertoont soms zwerfbewegingen richting het westen en zuiden.

Boomklevers leven als gezegd in open loof- en gemengde bossen en in grote parken. Jonge mannetjes beginnen met het afbakenen hun eigen territorium als ze ongeveer 2,5 maand oud zijn. Eind februari, begin maart worden de territoria definitief bezet. Maar zonder hollen of nestkasten geen Boomklevers.

Broeden

Aangezien de Boomklever ook in de winter voldoende voedsel kan vinden op bomen begint de voortplantingstijd vroeg. De opvallende zang verstomt daarom al vroeg in het voorjaar. Ze nestelen in boomholten en meestal hoog in de bomen. Hoewel nestkasten niet worden gemeden, kiezen de meeste vogels voor een natuurlijke holte. De ingang wordt met klei, modder, mest en houtpulp vermengd met speeksel op de juiste diameter gebracht. Een op zich doelmatige afweer tegen grotere vogels, zoals Spreeuwen, die op zoek zijn naar een geschikte nestplaats.

Het vreemde is dat twee Noord-Amerikaanse soorten dit meestal niet doen: de Witborstboomklever, *Sitta carolinensis*, wrijft insecten fijn rond het vlieggat en de Roodborstboomklever, *Sitta canadensis*, smeert hars rond het vlieggat.

Ook aan de binnenzijde van de nestplaats worden door de Boomklever de kieren dichtgepleisterd en de hoeken min of meer rond afgewerkt. Een enkele keer beitelt een Boomklever in vermolmd hout een geheel nieuwe holte. Het eigenlijke nest is zeer losjes gebouwd van stukjes schors en dorre bladeren. Het legsel telt gemiddeld 6-8 eieren, wit met roodbruine stipjes. Ze worden alleen door het vrouwtje bebroed. Na 15 tot 18 dagen komen de jongen uit. Deze worden door beide ouders verzorgd en vliegen na 23 tot 24 dagen uit. Meestal slechts één broedsel per jaar, zelden twee of drie. De Grote Bonte Specht en de Boommarter plunderen soms de nesten.

Hans van der Sanden

Literatuur:

Broedvogels in Nederland 2013. Sovon
Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002.
Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000.
Atlas van de West-Brabantse broedvogels 2007. Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen. NPN media, Breda.
Over zangvogels van West Europa. Grzimek
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.

Erwin van der Laar

Chaam, Bleeke Heide: slaapplaatstellingen

Inleiding

Er is een aantal vogelsoorten die buiten het broedseizoen gezamenlijk slapen. Bekende voorbeelden zijn: Spreeuwen, Kauwen, zwaluwen, reigers en ganzen. Op of bij vennen en plassen komen steltlopers slapen.

Op hoogwatervluchtplaatsen slapen of rusten wadvogels, maar dat is tweemaal per dag, ongeacht of het licht of donker is.

Op de Bleeke Heide worden ieder jaar in de periode april tot begin mei de Regenwulpen geteld die daar de nacht door komen brengen. Regenwulpen broeden niet in Nederland maar in Noord-Europa en Azië. Ook andere soorten dan Regenwulpen werden geteld.

In 1970 is begonnen met Regenwulpen te tellen die toen kwamen slapen op het Zwarte Goor.

Omdat er ook slaapplaatsen waren op de Dwingelose Heide en de Kalmthoutse Heide is samengewerkt met Arend van Dijk en Herman Voet. Het resultaat van de gezamenlijke tellingen is in 1977 gepubliceerd in het Vogeljaar.

Toen de Bleeke Heide als reservaat tot stand was gekomen zijn de Regenwulpen daar gaan slapen. Bleeke Heide en Zwarte Goor waren dan ook maar enkele duizenden meters van elkaar verwijderd.

Op de Bleeke Heide is het waterpeil in de winter 20 centimeter hoger dan in de zomer. Dit is gunstig voor steltlopers omdat er dan een grotere oppervlakte slik ontstaat. In warme zomers zakt het waterpeil, nog extra door verdamping.

Toen Sovon slaapplaatstellingen in het programma opnam zijn de aantallen getelde vogels ook aan hen doorgegeven.

Slaapplaatstellingen Sovon

Doel: aantallen en verspreiding vastleggen op gemeenschappelijke slaapplaatsen van overnachtende vogels. In totaal zijn er in Nederland zo'n tachtig soorten die gemeenschappelijk slapen. Geteld moet worden in avond of vroege ochtend.

In het voorjaar wordt driemaal en in het najaar eenmaal geteld.

Het is goed geregeld bij Sovon: iedere teller krijgt een mail wanneer er geteld moet worden en wat het meest geschikte moment van de dag is.

Methode

Er wordt geteld in het uur voor het donker is.

Wat er in het donker gebeurt is niet te zien maar wel te horen.

Als het donker is geworden moet gestopt worden, maar aan het geluid te horen zijn vogels dan nog steeds actief, er komen erbij en er vliegen er weg.

De getelde aantallen op de door Sovon aangewezen data zijn een momentopname. Het is best mogelijk dat het maximale aantal aanwezige vogels eerder of later in het seizoen ligt.

Omdat het gestandaardiseerde tellingen zijn kunnen ze bij Sovon met de gegevens in de loop van jaren wel een trend vaststellen.

Resultaat.

	Wulp	Regenwulp	Gruito	Schroekster	Kievit	Kokmeeuw
voorjaar						
07.02.2015	110					2200
15.03.2015				110		4000
12.04.2015		110	36	45		
17.04.2015*		600	30			
21.04.2015*		310	22	24		180
30.04.2015*		230		32		
najaar						
06.02.2016	180					
20.03.2016	440			73		4000
10.04.2016	4	160		16		160
06.09.2014	130				660	
10.09.2015	200					
03.09.2016	280				50	
* extra telling						

Wulp

Groepen Wulpen verblijven het gehele jaar in Nederland. In de broedtijd uiteraard niet meer dan één paar tegelijk in het broedbiotoop. Op 20 maart 2016 zijn er 440 Wulpen waargenomen. Dat was vreemd genoeg in 2015 op of rond dezelfde datum geen enkele. Dit bewijst hoe onberekenbaar het verloop van de aantallen is.

In februari zullen doortrekkers worden geteld. In september liggen de aantallen hoger omdat er jonge vogels zijn bijgekomen.

Regenwulp

Veertig jaar geleden telden wij al Regenwulpen die toen op het Zwarte Goor kwamen slapen. Het maximale aantal was toen 3.000 vogels. Toen de Bleeke Heide een reservaat werd zijn ze daarheen verhuisd, maar tegenwoordig zijn de aantallen veel lager.

De eerste Regenwulpen komen in de tweede week van april aan, na de eerste week van mei zijn ze alle doorgetrokken. Vroeger werden de hoogste aantallen eind april geteld, tegenwoordig ligt de top rond half april. De piek ligt nu dus twee weken vroeger, mogelijk veroorzaakt door de opwarming van de aarde. Na het broedseizoen wordt de Bleeke Heide niet meer bezocht, maar trekken de Regenwulpen langs de kust naar het zuiden.

Grutto

De Grutto verblijft maar kort en in laag aantal op de Bleeke Heide. In 2015 werden er op 22 maart 123 geteld en in 2016 was het maximum aantal 40 op 30 maart. Conclusies zijn hier niet uit te trekken; dan zou iedere avond geteld moeten worden.

Scholekster

Deze soort komt al heel vroeg in het voorjaar aan. Waarschijnlijk zijn dit broedvogels die het gebied als voorverzamelplaats gebruiken en van daaruit hun broedplaatsen gaan verkennen. Men noemt dit een soos. Na het broedseizoen worden er geen Scholeksters waargenomen.

Kievit

De Bleeke Heide is een ideale verblijfplaats voor Kieviten. Verstoring is er vrijwel niet of het moet een Slechtvalk zijn die komt kijken of er een zwakke vogel te elimineren is. De vogels vliegen dan op, zijn goed te tellen maar gaan al vlug weer zitten.

Het terrein is duidelijk een pleisterplaats, er wordt amper gevoerageerd.

In 2015 werd het maximum in het voorjaar geteld: op 12 maart 500 exemplaren. In het najaar van 2015 werden er 400 geteld op 6 augustus.

In 2016 werden er in het voorjaar op 11 februari 1.000 geteld, Dit kunnen vogels op doortrek naar het noorden zijn. Op 16 september 2016 was hun aantal 380 en op 3 oktober 500. De aantallen wisselen snel naar gelang de weersomstandigheden.

Kokmeeuw

Op avonden in maart ziet de Bleeke Heide wit van het grote aantal Kokmeeuwen: 4.000 op 15 maart 2015 en hetzelfde aantal op 20 maart 2016. Het staat niet vast of ze daar in de nacht ook blijven, omdat enkele keren is vastgesteld dat er in het donker alsnog meeuwen naar het westen vlogen.

Zwarte Kraai

Deze soort hoort niet in de lijst, maar er verblijven in de avond wel tot honderd exemplaren op de Bleeke Heide en ze lopen dan gewoon tussen de andere daar aanwezige vogels. Pas als het echt donker is vliegen ze naar de bomen aan de rand van het terrein om daar te gaan slapen. Zeer waarschijnlijk zijn dit vogels die niet aan het broedproces deelnemen. Broedvogels verblijven dan immers in hun eigen territorium. In de avond hoort men *wildbeheerders* schieten op kraaien. Gelukkig weten deze dat doodschieten in bomen langs een weg niet mag.

Discussie

Viermaal tellen levert slechts momentopnames op en het is niet mogelijk daar conclusies uit te trekken.

De weersomstandigheden ter plaatse, op de plaatsen waar ze vandaan komen en waar ze naar toe moeten trekken spelen daarbij een grote rol. Anders ligt het bij Sovon, dat vele tellingen verspreid over het gehele land ontvangt.

Om plaatselijk een goed beeld te krijgen zou men iedere avond moeten tellen en dan het liefst ook nog met een nachtkijker.

Harry van Vugt

Regenwulp

(S. van der Putten)

De harde waarheid

Een nieuw onderzoek bevestigt het, uw kat of die van de burens is een roofdier.

Voor klein wild vormt de kat een van de grootste gevaren. Tot die conclusie komen Amerikaanse dierenartsen op basis van gewonde dieren die zij behandelden. Hun bevindingen staan in een artikel in het Journal of Wildlife Management van oktober 2016. Zelfs met medische zorg sterven de meeste vogels en kleine zoogdieren nadat ze zijn toegenakeld door een kat.

Het onderzoek viel midden in de discussie over sterfte die loslopende katten onder wilde vogels en kleine zoogdieren veroorzaken. Het onlangs verschenen boek, Cat Wars, van de ecooloog Peter Marra verhevigde de discussie. Veel katteneigenaren hebben namelijk de indruk dat het wel meevalt, omdat hun kat weinig dieren naar huis brengt. De ecologen werpen tegen dat de dode dieren die mensen zien maar een klein gedeelte vormen van de slachtoffers die miljoenen katten maken. Volgens een rekenmodel doden katten in de Verenigde Staten jaarlijks tussen de 1,4 en 3,7 miljard vogels. Daarvan is 30 procent het slachtoffer van loslopende huiskatten de rest is het slachtoffer van verwilderde katten. De gegevens voor het onderzoek zijn afkomstig van Wildlife Centers. De VS hebben een traditie van Wildlife Centers waar dierenartsen en vrijwilligers gewonde dieren oplappen en terugzetten in de natuur.

De onderzoekers hebben de gegevens geanalyseerd van 20.921 levende vogels en zoogdieren die tussen 2000 en 2010 werden binnengebracht bij de Wildlife Centers: 14,8 procent van de zoogdieren en 13,8 procent van de vogels waren het slachtoffer van een kat. Van de zoogdieren stierf 70,8 procent en van de vogels 80,8 procent aan de verwondingen of ze moesten worden afgemaakt.

De dierenartsen registreerden een dier als slachtoffer van een kat, als diegene die het dier binnenbracht aangaf een kat te hebben gezien bij of dicht in de buurt van het slachtoffer. Katten in Virginia vingden 62 verschillende soorten vogels. Het waren vooral vogels die zich ophielden in tuinen en parken in de omgeving van de menselijke bebouwing. De meeste slachtoffers werden tussen april en september binnengebracht. In Virginia heeft 30 procent van de huishoudens een kat en gemiddeld gaat het om 2,1 kat per huishouden. Volgens de Amerikaanse dierenartsen zou het enorm schelen als katten verplicht binnengehouden zouden worden.

In een Engelse studie, met meer dan duizend katten, werd aangetoond dat een kat gemiddeld 29 vogels per jaar doodt. Een derde van die katten droeg een belletje, bedoeld om prooidieren te waarschuwen. Een andere Engelse studie met ruim veertig katten kwam uit op 6 vogels per jaar. Volgens J.Graveland mag je er dan toch wel van uitgaan dat in Nederland een kat gemiddeld 15 vogels per jaar doodt. In Nederland worden er zo'n 4 miljoen katten gehouden. Dan doden die katten zo'n 60 miljoen vogels per jaar. Niet alleen Merels, mussen en Turkse Tortels maar ook Roodborst, Heggemus, diverse mezen en soms een Steenuil. Is dit erg? Ik vind het op zijn minst jammer. Waarom? Het aantal slachtoffers kan drastisch omlag door wat maatregelen.

Hoe kun je proberen te voorkomen dat de kat een vogel pakt. Zet voedertafels en vogelbadjes niet te dicht bij de begroeiing. De vogels hebben dan een goed overzicht over de omgeving. En de kat heeft dan minder kans om vanuit een hinderlaag toe te slaan. De kat een belletje of een opvallende halsband om de nek geven kan ook helpen. Maar het meest effectief is de kat binnen houden, zeker in de broedtijd en in de ochtend als de vogels hongerig op zoek zijn naar voedsel. En gun de kat geen vrije avond en nacht door hem buiten te sluiten als u naar bed gaat.

Hans van der Sanden

(D Viscnesky)

Vogels in de kunst; Het Paradijs van Jan Breugel . Zie column bladz.3

Broedresultaten 2016

Steenuil

Het broedseizoen voor de Steenuilen leek voorspoedig te verlopen, omdat er van verschillende plaatsen meldingen kwamen dat er veel dode muizen in de kasten lagen. Toen echter de juvenielen zo groot waren dat ze uit konden vliegen regende het pijpenstelen en zijn veel broedsels verloren gegaan. Ook zijn bij een aantal kasten volwassen Steenuilen gesneuveld en is het broedsel deels of geheel mislukt. Er zijn een paar meldingen van steenuil-verkeersslachtoffers. Mogelijk wordt er nog steeds op sommige erven gif gebruikt om ratten en muizen te doden, dit is funest voor de uilen.

Ondanks deze sombere berichten, zijn er toch meer jonge Steenuilen uitgevlogen dan in de jaren hiervoor: 32 juveniele Steenuilen hebben het luchtruim boven Breda gekozen en hopelijk gaan deze ook weer voor nageslacht zorgen. De stijging van het aantal territoria is zeker te danken aan het plaatsen van onze nestkasten. Het aantal vrije broedgevalen wordt steeds kleiner.

Steenuil

(Arie de Groot)

Kerkuil

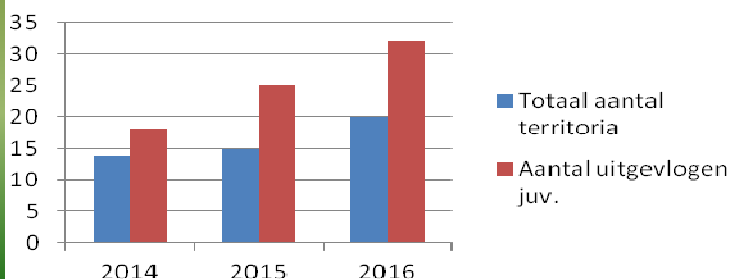
Het aantal territoria van de Kerkuil blijft de laatste jaren vrijwel gelijk. Het precieze aantal is niet zo duidelijk als bij de Steenuil, omdat Kerkuilen een groot voedselgebied hebben en nogal eens gezien worden bij de "buren".

Het aantal plaatsen waar in 2016 is gebroed ofwel een poging daartoe is gedaan, is 6. In totaal zijn er 17 juveniele Kerkuilen uitgevlogen.

Martin van Leest

Steenuil				Kerkuil			
jaar	Totaal aantal territoria Breda	Aantal jongen. uitgevlogen Breda	Aantal jongen. uitgevlogen buiten Gem.Breda	Jaar	Totaal aantal territoria Breda	Aantal jongen. uitgevlogen Breda	Aantal jongen. uitgevlogen buiten Gem.Breda
2016	20	32	25	2016	16	17	?
2015	15	25	19	2015	13	16	
2014	14	18		2014	12	28	

Steenuil Breda

Marijke Levy

Marijke kwam ik voor het eerst tegen op de cursus Vogels kijken van de Vogelwerkgroep. Ze werkte toen nog en het viel haar af en toe (in de pauze wel te verstaan) niet mee om wakker te blijven.

Ze gaat regelmatig mee op excursies en komt naar de bijeenkomsten. Ze is een echte superenthousiaste natuurliefhebber die verder kijkt dan alleen de vogels.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Vogelen is voor mij echt een ontdekking. Het is meer dan een hobby. Ik zal nooit een beroemd ornitholoog worden, maar ik geniet er ontzettend van! Het kan overal, want vogels zijn overal en het is altijd een verrassing als je iets moois ziet.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Dankzij de Vogelwerkgroep heb ik heel veel geleerd; op de cursussen, maar zeker ook daarna. Ik vind de lezingen vaak interessant en leerzaam en ben blij dat ik andere vogelaars heb leren kennen. Het is leuk om samen op pad, en soms zelfs op reis te gaan.

Waarom ben je lid geworden?

Op een zondagochtend ging ik met Willem Veenhuizen mee met een stadswandeling; dat stond in de krant. Ik was meteen enthousiast. Hij gaf me een folder en ik las over de cursussen. Ik ben lid geworden en de cursussen gaan doen. Die werden toen gegeven door John Frijters. Van hem heb ik ook heel veel geleerd.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Dat vind ik moeilijk te zeggen. Als ik een soort voor het eerst zie, zoals bijvoorbeeld de Waterspreeuw, dan word ik daar altijd heel blij van. Op een dag liep ik door het bos achter de duinen tussen Valkenisse en Dishoek. Er vloog iets over mijn hoofd wat ik niet herkende, maar ik zag wel dat het iets „anders dan anders“ was. Even later kwam ik op een open plek en wat bleek? Het was een Hop! Die zat daar op de grond te foerageren. Ik was helemaal verguld en zo zaten we samen wel tien minuten heel rustig op dat veldje. Wat is hij bijzonder en mooi!!

Ik zette het op waarnemingen.nl en kreeg als reactie dat dat niet kon. Alsof je je daarin zou kunnen vergissen.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

De Guacharo oftewel de Vetvogel. Ik heb ze gezien -en vooral gehoord!- in een grot in Colombia. Ze schreeuwen enorm! Het zijn nachtdieren die, als de schemering valt, de grot uitkomen om te foerageren. Ze eten vet fruit. Net als vleermuizen maken ze gebruik van echolocatie. Wat ik bijvoorbeeld enorm intrigerend vind is het gedrag van de Koekoek. Ik heb er pas een boek over gelezen. Er is een heleboel onderzoek gedaan naar zijn (of liever gezegd h  r) gedrag. Waarom ze doet zoals ze doet: haar eieren leggen in de nesten van o.a. de Kleine Karekiet en de Graspieper. Als ik het geluid van de Koekoek hoor probeer ik hem te zien te krijgen; soms lukt dat. Maar ik heb haar nog nooit een ei zien leggen. Dat zal ook niet meevallen, want dat doet ze in minder dan twintig seconden.

In Extremadura zag ik een Kuifkoekoek. Die legt zijn eieren in het nest van Eksters.

Wat is je lievelingsvogel?

Ik heb er velen, maar als ik echt moet kiezen kies ik de Buidelmees. Dit voorjaar heb ik in Polen kunnen zien hoe hij zijn nest maakt, net een pantoffel en dan die hangjongeren erin... Later zag ik van heel dichtbij hoe ze hun jongen kwamen voeren.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Altijd en overal waar ik heenga neem ik mijn verrekijker mee; ook naar verre landen. Met Piet van Iersel ga ik vaak mee tellen voor de Sovon-atlas. Van Marjo Lips leer ik veel geluiden bij de „vroege-vogel“-wandelingen.

Wat is het mooiste vogelland?

Nederland, maar in tropische landen zie je natuurlijk allerlei kleurrijke exotische soorten die je hier niet treft.

Ik ben net terug van een KNNV- reis op R  gen. Daar was de vogeltrek in volle gang. Er kwamen duizenden Kraanvogels rusten en foerageren op hun weg van het hoge noorden naar warmere gebieden in het zuiden. Groepen Goudhaantjes dwarrelden er rond. Ze foerageerden ook op de grond en waren helemaal niet schuw. Ze kwamen bijna op je schoenen zitten; z   leuk!

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Ik ben dol op Zeeland waar ik uren kan dwalen door de duinen en de bossen en fietsen langs de velden. Dan ga ik ook dikwijls naar de plekken achter Westkapelle en de Zandvoortweg bij Middelburg.

Zijn we nog wat vergeten?

Ik kan nog uren doorgaan, maar ik ga nu kijken naar de Spreeuwen. Ieder najaar komen ze hier verzamelen en slapen in de bomen bij mij in de straat. Dat is toch geweldig!!

Jan Benoist

Wolfslaar

Algemeen

Eigenaar is de gemeente Breda.

Ligging en bereikbaarheid

Landgoed Wolfslaar, daaronder begrepen de Kinderboerderij, bezoekerscentrum Wolfslaar en zwembad Wolfslaar, is gelegen ten zuiden van Breda, tussen de stad en het Ulvenhoutse bos.

Het landgoed is te bereiken via de Wolfslaardreef.

Beschrijving

Landgoed Wolfslaar is een heel oud landgoed. De eerste bewoners zijn bekend uit de jaren 1624 en 1625. Hier was ooit een Romeinse nederzetting. Het huidige landhuis werd rond 1850 gebouwd door Charlotte Storm-Cuypers, de vrouw van de toenmalige burgemeester van Breda.

In de omgeving vinden we een boerderij, een landhuis, een koetshuis en nog diverse gebouwen. De tuin is in Engelse landschapsstijl aangelegd.

De omgeving kenmerkt zich door een kleinschalig landschap met tuinen, hagen, akkers en houtwallen. In de overgangen van nat naar droog, van rijke grond naar arme grond en van schaduw naar zon, kan de natuur zijn gang gaan in het overstromingsgebied van de Bavelse Leij.

Een deel van het terrein is in gebruik bij de Kinderboerderij. Vanuit de Natuurpoort Wolfslaar kunnen we ook het Markdal en het Ulvenhoutse bos te voet bereiken.

Mogelijkheden

De gemeente heeft verschillende korte ommetjes aangelegd waarmee je een goede indruk krijgt van het gebied. Loop

het Ulvenhoutse bos in en je kunt de route zo lang maken als je wilt. De Brabantse Milieufederatie heeft in samenwerking met de gemeente Breda en vele anderen het ommetje Bavelse Leij uitgezet (lengte 6,5 kilometer) dat ook het Landgoed Wolfslaar aandoet waar dit stroompje prachtig doorheen meandert.

Bij de boerderij Wolfslaar is een horecagelegenheid, het Tuinhuis van Charlotte.

Een bezoek aan de natuurtuin achter het zwembad is zeker aan te bevelen.

Wat is er te zien

Lente/Zomer

Aalscholver, Blauwe Reiger, Ooievaar, Grauwe Gans, Wilde Eend, Kuifeend, Havik, Buizerd, Torenvalk, Fazant, Waterhoen, Meerkoet, Kievit, Scholekster, Kokmeeuw, Holenduif, Houtduif, Turkse Tortel, Koekoek, Bosuil, IJsvogel, Groene Specht, Kauw, Ekster, Gaai, Zwarte Kraai, Koolmees, Pimpelmees, Staartmees, Boomklever, Boomkruiper, Winterkoning, Roodborst, Zwarte Roodstaart, Gekraagde Roodstaart, Merel, Zwartkop, Tuinfluiter, Fitis, Tjiftjaf, Goudhaantje, Bonte Vliegenvanger, Grauwe Vliegenvanger, Witte Kwikstaart, Spreeuw, Huismus, Groenling, Vink en Putter.

Herfst/Winter

Aalscholver, Blauwe Reiger, Ooievaar, Grauwe Gans, Wilde Eend, Kuifeend, Havik, Buizerd, Torenvalk, Fazant, Waterhoen, Meerkoet, Kievit, Scholekster, Kokmeeuw, Holenduif, Houtduif, Turkse tortel, Bosuil, IJsvogel, Groene Specht, Kauw, Ekster, Gaai, Zwarte Kraai, Koolmees, Pimpelmees, Staartmees, Boomklever, Boomkruiper, Winterkoning, Roodborst, Merel, Koperwiek, Kramsvogel, Goudhaantje, Witte Kwikstaart, Spreeuw, Huismus, Groenling, Keep, Vink, Sijs en Putter.

Jan Benoist

De Werkgroep Roofvogels

Inleiding

Afgelopen jaar (2016) heeft de roofvogelwerkgroep voor het achtste jaar op rij de broedroofvogels in het gebied ten noorden van Etten-Leur in kaart gebracht. In het onderzoeksgebied liggen de natuurgebieden Strijpen, de Berk, de Hooiberg en de Oostpolder. Voor de vijfde maal hebben we alle gegevens ingevoerd met autoclustering op de website van Sovon. Voordeel hiervan is dat de gegevens direct ingezien kunnen worden door Staatsbosbeheer, zodat, waar nodig, direct beschermingsmaatregelen kunnen worden getroffen. Gegevens zijn direct te raadplegen in overzichtelijke tabellen.

Onderzoeksgebied

Het grootste gedeelte van het onderzoeksgebied is van Staatsbosbeheer en een klein gedeelte (oude vuilstort en een klein broekbosje in Strijpen) van de gemeente Breda. Het onderzoeksgebied betreft hoofdzakelijk weidegebied afgewisseld met akkerland, elzenbroekbosjes, Populierenbosjes en dijken met populieren. Daarnaast bevinden zich binnen het gebied enkele rietveldjes, een industrieterrein en een middeloud gemengd bos (Hooiberg).

Resultaten en overzicht onderzoeksgebied

Buizerd

De Buizerd is de talrijkste broedvogel van West-Brabant, dit geldt overigens ook landelijk. Er zijn atlasblokken waarin de Buizerd in iedere vierkante kilometer aanwezig is als broedvogel. Er zijn tien broedparen vastgesteld in het afgelopen broedseizoen.

Havik

Van de Havik zijn twee broedparen aanwezig in het beschreven onderzoeksgebied. In 2015 was dit nog één paar, het jaar daarvoor drie. Een schommeling in de populatie die niet schokkend te noemen is.

Torenvalk

Er zijn drie broedparen opgespoord binnen het beschreven onderzoeksgebied, alle in een nestkast. De nieuwe nestkast op de oude vuilstort aan de Halseweg, werd helaas niet gebruikt. Misschien wel in het volgend broedseizoen?

Boomvalk

In overeenstemming met de situatie in veel andere gebieden kent de Boomvalk in Nederland tegenwoordig een vrij iele verspreiding van één paar per atlasblok (25 vierkante kilometer). Dat is in West Brabant en dus ook in ons onderzoeksgebied zeker niet beter. Boomvalken zoeken en controleren valt deels tijdens de vakantieperiode (juli- augustus), er kunnen er dus gemist worden. Andres Scherff heeft één paar kunnen lokaliseren.

Bruine Kiekendief

De Bruine Kiekendief was met één paar succesvol.

Sperwer

Er is één broedpaar opgespoord. De Sperwer heeft het moeilijk in het onderzoeksgebied, mogelijk heeft de aanwezigheid van de Havik hiermee te maken.

Slechtvalk

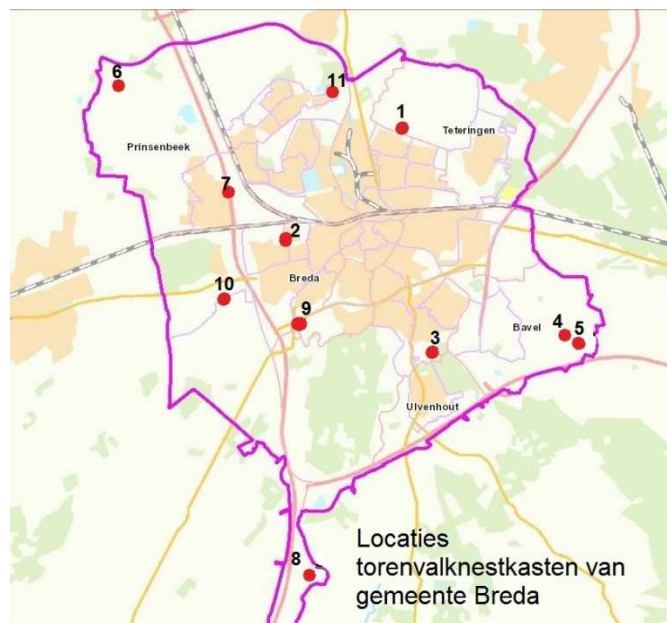
Op de luchtmachtstoren van Defensie in de Haagse Beemden (Breda) staat een slechtvalkkast waar afgelopen seizoen twee jonge Slechtvalken succesvol zijn uitgevlogen. (elders in dit Hupke een uitgebreid verslag). In 2015 is in Ulvenhout op de toren van de Laurentiuskerk een slechtvalkkast geplaatst. Deze kast staat nog te huur voor een paar Slechtvalken.

Aantal vastgestelde territoria binnen het onderzoeksgebied in 2014/2015/2016 ten noorden van Etten-Leur	Territoria 2014	Territoria 2015	Territoria 2016
Buizerd	10	7	10
Havik	3	1	2
Wespendief	0	0	0
Torenvalk	2	4	3
Boomvalk	1	1	1
Bruine kiekendief	0	1	1
Sperwer	1	1	1

Kasten

Torenvalk

In samenwerking met de gemeente Breda zijn er afgelopen jaren elf torenvalkkasten geplaatst op het grondgebied van deze gemeente (locaties zie kaartje). In totaal zijn er bij de eerste controle op 7 juni 32 jonge Torenvalken aangetroffen verdeeld over zes kasten. In de kast aan het Schipperspad (locatie 9) lagen nog 6 eieren; dit late legsel sloot aan op een eerder legsel in dezelfde kast ditzelfde seizoen van een paar Nijlganzen. Nadat de ganzen waren uitgevlogen (het zijn nestvlinders) heeft het aanwezige paar alsnog succesvol gebroed. Terwijl de Torenvalken aan het Schipperspad op 7 juni nog op eieren zaten waren er aan de Zwarte Dijk (locatie 10) in de Lage Vugtpolder al grote jongen. Bizar was de vondst van een geocaching-schat precies onder een torenvalkkast aan de Gilzewouwerbeek in Bavel (locatie 4). Ondanks het bezoek van vele schatzoekers zijn er 4 jongen succesvol uitgevlogen. De gemeente Breda is op de hoogte gesteld, met de vraag om de organisatie van geocaching erop aan te spreken dat het niet de bedoeling is om schatten te begraven onder een vaste broed- en verblijfplaats als een torenvalkkast.

Medewerkers van de Werkgroep Roofvogels van de West Brabantse Vogelwerkgroep zijn:

Toon van Beers, Raymond van Breemen, John Frijters, Bas Gerrits, Hannie van Gils, Johan van Haperen, Albert de Hoon, Arnold Klaren, Martin van Leest, Andres Scherff, Harry van Vugt en Paul Zom.

Raymond van Breemen

Merel (*Turdus merula*), bijzondere waarneming

Ja, u zult wel denken, zo'n gewone vogel in de rubriek bijzondere waarneming. Wel er is bij deze lijstachtige iets ernstigs aan de gang: er is een ziekte uitgebroken bij deze algemene soort.

Al jaren vind ik dat er zo weinig Merels op de gazons te zien zijn. In 2002 telde ik op de gazons en grasvelden in de wijk Ijpelaar wel zo'n 108 voedselzoekende merelmanneltjes. Bij ieder grasveldje waren wel een of meer exemplaren aanwezig. Nu, juni/ november 2016, bedroeg het hoogste aantal maar 32 exemplaren (op circa 82 hectare).

Vóór het jaar 2000 was de zure regen deels de oorzaak van de achteruitgang. Het bodemleven trok zich dieper terug in de bodem en kwam zodoende niet beschikbaar voor de op de bodem voedselzoekende vogelsoorten. In het najaar zijn veel vogels in de rui, vandaar ook het veel minder waarnemen van de Merels, maar toch...

Welnu, het blijkt dat er een virus aanwezig is bij de Merels, het zogenaamde Usutuvirus. Het virus werd reeds in 1999 in Europa aangetroffen, in Oostenrijk in 2001 en in Duitsland in 2011. In Duitsland liep plaatselijk de merelpopulatie met 21 procent terug (Duitse tuinvogeltellingen), in vele dorpen was geen Merel meer aanwezig.

Ook andere vogelsoorten kunnen gevoelig zijn voor dit virus; vooral (Lapland)uilen zijn al slachtoffer geworden.

De ziekte wordt overgebracht door muggen. Zeker bij warmer weer is het gevaar voor besmetting actief aanwezig. Ongeveer 2000 meldingen zijn al binnen gekomen bij het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC), Sovon en Vogelbescherming.

In heel Nederland is het virus inmiddels aangetroffen. De merelpopulatie van wel meer dan een miljoen territoria zal misschien niet afnemen. Volgend broedseizoen (2017) kunnen meer gegevens over de populatie beschikbaar komen om te bekijken of de ziekte invloed heeft gehad.

Dode Merels kun je het best begraven, doe wel handschoenen aan voor eigen bescherming. En geef dode vogels (Merels) door op sovon.nl/dodevogels.

Willem Veenhuizen

Geraadpleegde Literatuur

Atlas van de West-Brabantse broedvogels, 2007. SWEV

Atlas van de Nederlandse Broedvogels, 2002, SOVON

Sovon digitaal, november 2016

Vogels houden van Breda 2002-2008 West Brabantse Vogelwerkgroep

NRC september 2016.

Merel (Usutuvirus)

Waarnemingen

11	Geoorde Fuut	5-08-16	Breda	Emerput	Raymond van Breemen
1	Roerdomp	20-09-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Ada Engel
1	Koereiger	15-10-16	Steenbergen	Dinteloord - Annapolder oost	Mitchell Krijnen
2	Kleine Zilverreiger	23-08-16	Moerdijk	Willemstad - Sint Antoniegorsen	Harry van Vugt
1	Purperreiger	10-10-16	Breda	Bavel - Gilzewouwerbeek	Merlijn Hoftijzer
34	Ooievaar	10-09-16	Breda	Mastbosch	Jan Benoist
1	Zwarte Ibis	1-08-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Ria Lambregts
26	Lepelaar	6-08-16	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorsen West	Kees Wijnen
1	Sneeuwgans	26-09-16	Steenbergen	Nieuw-Vossemeer - speciedepots	Tim van Oerle
2	Casarca	13-08-16	Alphen-Chaam	Markdal	Arend Meeuwissen
1	Zomertaling	20-09-16	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Rutger van Ouwerkerk
2	Topper	11-08-16	Oosterhout	Gecombineerde Willemspolder	Jan Boers
1	Wespendief	24-08-16	Breda	Galder - Galdersche Heide	Hannie van Gils
1	Zwarte Wouw	16-10-16	Breda	Ginneken	Martin van Leest
1	Havik	1-10-16	Breda	Bavel - Gilzewouwerbeek	Raymond van Breemen
1	Sperwer	21-10-16	Breda	Ruitersbos	Peter Driessen
3	Visarend	1-08-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Ria Lambregts
1	Smelleken	20-09-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Marjo Lips
1	Boomvalk	5-08-16	Breda	Galder - Galdersche Heide	Jos Mensing
1	Slechtvalk	30-08-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Maltha	Gert Bouwmeester
3	Goudplevier	5-10-16	Alphen-Chaam	Chaam - Bleke Heide	Ria Lambregts
1	Kleine Strandloper	25-08-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Mariëtta Peters
4	Krombekstrandloper	6-09-16	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Harry van Vugt
2	Kemphaan	3-10-16	Alphen-Chaam	Chaam - Bleke Heide	Jan Vermeulen
1	Bokje	15-10-16	Steenbergen	Volkerakmeer - Dintelse Gorsen West	Mitchell Krijnen
3	Groenpootruiter	27-09-16	Breda	Mastbosch	Hans van der Sanden
13	Witgat	12-09-16	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Erik van Bortel
2	Reuzenster	5-08-16	Bergen op Zoom	Zoommeer - Prinsesseplaat	Tim van Oerle
1	Velduil	16-10-16	Breda	Hooijdonk	Erik van Bortel
2	Gierzwaluw	8-09-16	Breda	Ulvenhout	Ria Lambregts
1	Draaihals	4-10-16	Breda	Markdal	Harry van Vugt
1	Kleine Bonte Specht	23-10-16	Alphen-Chaam	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Martin van Leest
1	Duinpieper	29-09-16	Alphen-Chaam	Chaam - Bleke Heide	Harry van Vugt
1	Zwarte Roodstaart	26-10-16	Breda	Teteringen	Corine Spoel
2	Wielewaal	12-08-16	Breda	Mastbosch	Jos Mensing
1	Klapekster	24-09-16	Breda	Lage Vuchtpolder	Leo Nagelkerke
2	Raaf	30-10-16	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Rutger van Ouwerkerk
4001	Spreeuw	7-10-16	Breda	Buffelstraat	Raymond van Breemen
1	Kleine Barmstij	22-09-16	Breda	Westerpark	Marjo Lips

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4* Berghoezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorsen	Ronald Buijnters	dintelsegorsen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

Roofvogelwerkgroep

